

KLASİK GİTAR İCRA TEKNİKLERİNDE YENİ ARAYIŞLAR: SOL EL BAŞPARMAĞI İLE PERDELEME

ALP OZAN BURSALIOĞLU

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Konservatuvarı Müzik Bölümü

Piyano-Arp-Gitar Anasanat Dalı

Sanatta Yeterlik Mezunu

alp_ozan@yahoo.com

Öz

Klasik gitar icrasında kullanılan teknikler, tel aracılığıyla ses üreten diğer enstrümanlara kıyasla sayıca daha fazla ve çeşitlidir. Klasik gitarda bu duruma sebep olan yapısal ve repertuvara dayalı nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler doğrultusunda gitar icracıları için yeni teknikler aramak ve gerekirse üretmek, enstrümanın icrası için zaruri bir mevzu olmuştur.

Klasik gitarda sol el başparmağı ile perdeleme, icracılara geleneksel gitar tekniklerinden daha geniş ses aralığında, daha polifonik icra imkânı sağlamaktadır. Bu tekniğin kullanım alanları farklılıklarına göre ayrı başlıklarda incelenmiştir. Her başlıkta, eserlerde nasıl ve neden uygulandığı, örnekler ile açıklanarak verilmiştir. Tekniğin diğer potansiyel kullanım alanlarından ve uzun vadede icracılar arasında yaygınlaşması ile olası etkilerinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Gitar, İcra Teknikleri, Klasik Müzik, José, Paradisi

A NEW APPROACH TO CLASSICAL GUITAR PERFORMANCE TECHNIQUES: FRETTING WITH LEFT HAND THUMB

Abstract

Compared to other instruments that create sound via string, classical guitar has more performance techniques in terms of number and variety. The reasons behind this variety lie in guitar's structure and repertoire. In consequence, finding new performance techniques or (when needed) creating them had been a vital matter for classical guitar performers.

In classical guitar, fretting with left hand thumb enables performers to have a larger sound range and more polyphonic possibilities compared to traditional performance techniques. The explanation of the technique is done under individual titles according to their difference of application. In every title, the application of the technique is explained with examples from parts of music pieces. Other potential uses and long term effects of the technique are also mentioned.

Key Words: Classical Guitar, Performance Techniques, Classical Music, José, Paradisi

Giriş

Klasik gitar tel vasıtasıyla ses üreten diğer enstrümanlar ile kıyaslandığında, ses üretimi açısından daha 'icracısına özgü' bir enstrüman olduğu öne sürülebilir. Bu muğlak ifade, piyano, keman ve klasik gitarın kıyaslandığı tablo 1'de verilen örnek yardımıyla açıklanmaya çalışılacaktır. Müziğin en temel öğelerinden olan sesin oluşması için bu üç enstrümanda da telin titreşmesi gerekmektedir. Piyanoda teli titreştirecek olan enerji, icracının tuşlara basarak piyanonun mekanizmasını harekete geçirmesi ve çekicinin tele/tellere vurmasıyla iletilir. Kemanda, icracının arşeyi tel üzerinde hareket ettirmesi ile arşe kıllarının tel üzerindeki sürtünmeleri sayesinde enerji iletimi olur. Gitarda ise enerji, icracının kendi parmak uçlarından bir aracı olmaksızın tele dolaysız olarak iletilir. Klasik gitarın daha 'icracısına özgü' olduğu ifadesinin kullanılmasındaki başlıca neden bu dolaysız enerji iletimidir.

	ENERJİ İLETİMİ
PİYANO	İCRACI → ÇEKİÇ MEKANİZMASI → TEL
KEMAN	İCRACI → ARŞE → TEL
KLASİK GİTAR	İCRACI → TEL

Tablo 1: Enstrümanlarda enerji iletimi

Klasik gitardaki dolaysız enerji iletimi, örnekte verilen diğer enstrümanlara göre daha fazla ve farklı çeşitlerde çalım teknikleri doğmasına neden olmuş ve olmaktadır. Bunun nedeni, piyano ve kemanda icracıları tel ile buluşturan standartlaşmış (her ne kadar kendi içlerinde farklılıklara sahip olsalarda) araçları (çekiç mekanizması/arşe) varken, klasik gitarda aracı bulunmamaktadır. Klasik gitar icracılarının tel ile buluştuğu nokta yine kendi parmak uçları olduğundan, icracının fiziksel özellikleri ses üretimine ve kalitesine direkt etki etmektedir. Bu noktada, icracının tırnak şekli/kalınlığı/uzunluğu/sertliği, parmaklarının kalınlığı/uzunluğu ve birbirlerine oranı, tele temas ettiği noktadaki cildinin sert/yumuşak/kuru olması ve buna benzer diğer tüm fiziksel değişkenler gitar icracılarının ortak bir standartta buluşmalarına engel olmaktadır. Bu durum sonucu klasik gitar icracıları, sürekli bir arayış içerisinde kendilerine en uygun tırnak şeklini, çalım tekniğini bulmak yada yeri geldiğinde yaratmak durumunda kalmıştır. Bu zoraki arayış nedeniyle klasik gitar, diğer enstrümanlara göre daha fazla ve çeşitli çalım tekniklerin kullanıldığı, farklı tekniklerin sentezlerinden oluşan ve sürekli evrimleşen ekoller ile icra edilen bir enstrüman haline gelmiştir.

Klasik gitarda çok çeşitli tekniklerin olmasının bir diğer önemli sebebi ise repertuvarında diğer enstrümanlardan gitara uyarlanmış eserlerin önemli yere sahip olmasıdır. Genel olarak klasik gitar için yazılmış eserlerin, klasik gitarın çalım teknikleri ve bu tekniklerin sunduğu ses aralığında yazıldığı varsayılabilir. Bununla beraber diğer enstrümanlardan gitara yapılan uyarlamalarda, bu eserlerin orijinal hallerinin gitarın limitleri içerisinde olmamaları da doğaldır. Örneğin, bir keman eserinden uyarlama yapılırken gitarın limitlerini aşan 'uzayan sesler' veya hızlı tempodaki pasajlar ile karşılaşılırken, piyano

eserlerinden yapılan uyarlamalarda gitarın limitlerini aşan ses aralıkları veya çokseslilik ile karşılaşılması muhtemeldir. Diğer enstrüman eserlerinin yanında, (özellikle gitarist olmayan besteciler tarafından) gitar için yazılmış eserlerde de yer yer gitarın limitlerinin dışına çıkıldığı görülebilir. Bu eserler, her ne kadar gitar için yazılmış olsalarda icra edilebilmeleri için bir adaptasyona yani uyarlanmaya ihtiyaç duyarlar. Her iki durumda da çözüm, uyarlanan eserlerin gitarın sınırları içine çekmesi ya da gitarın limitlerini, uyarlanan eserlerin limitleri doğrultusunda genişletecek yeni tekniklerin kullanılmasıdır. Bu nedenle de uyarlamalar, klasik gitarda değişik çalım tekniklerinin gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Başlıkta yer alan 'sol el başparmağı ile perdeleme' tekniği de uyarlamaların icracıyı yeni teknikler üretmeye sevk etmesi sonucu doğmuştur.

Sol El Başparmağı İle Perdeleme

Sol el başparmağı ile perdeleme akustik ve elektrogitar stillerinde kullanılan 'üstten başparmak' (thumb-over) veya 'perdeleyen başparmak' (fretting-thumb) ifadeleriyle karıştırılabilecek bir ifadedir. 'Üstten başparmak' (thumb-over), bas (6. veya 5. tel) seslerin sol el başparmağı ile klavyenin arkasından uzanılarak ile perdelenmesi tekniğinin adıdır (Bkz. Fig.1). Figür 1.1'de örneklendiği üzere, makalenin konusu olan 'sol el başparmağı ile perdeleme' ise klavyenin üzerinde kullanılması ile tamamen ayrı bir tekniği ifade etmek için kullanılmaktadır.



Fig. 1¹



Fig. 1.1²

Makale boyunca verilen örneklerde, sol el başparmağı ile perdeleme tekniğinin uygulanmasına ilham veren isim caz gitar virtüözü Tuck Andress³ olmuştur. Figür 1.1'de örnek olarak yer verilen Tuck Andress, görüntünün de alınmış olduğu eğitim videosu kaydında, sol el başparmağı ile perdelemenin kullanılabileceğini ve kullanılması doğrultusunda yaratacağı avantajları anlatmaktadır. Bu tür, geleneksel teknikler ile çelişen teknikleri "sözde yanlış teknikler" olarak tanımlar. Yanlış veya doğru teknik olmadığını, sadece arzu edilen sonucun başarılmasında rol oynayan teknikler olduğunu ifade eder.

¹ Andy Crowley, *Thumb position on the D chord*, www.andyguitar.co.uk/online-lessons/01-the-d-chord (1 kasım 2017 tarihinde erişilmiştir.)

² Tuck Andress: *Fingerstyle Mastery*, DVD, [video karesi]

³ Tuck Andress (1952- Oklahoma): Amerikan caz gitar virtüözü.

Ayrıca tüm icracılara gerektiği yerde uygulayabilmek için her türlü tekniği öğrenmelerini öğütler.⁴

Sol el başparmağı ile perdelemenin klasik gitarda uygulanmasına örnekler ile yer verilecek sıradaki bölüm, uygulamayı bas, melodi ve bare üzerindeki farklılıklarına göre üç ayrı başlık içerisinde incelenmiştir.

Sol el başparmağı ile bas partisi perdelenmesi

Figür 2’de Pietro Domenico Paradisi’nin⁵ 2 numaralı klavye sonatına, Carlo Marchione’nin⁶ gitar uyarlaması ile yer verilmiştir. İki bölümlü sonatın ikinci bölümü olan *Giga*’ın 44. ölçüsünün incelendiği bu örnekte, oklar ile gösterilmiş olan bas partinin ikinci vuruşundaki 3.oktav *fa#* sesi kutu içerisinde gösterilmiştir. Notanın altındaki (*8^{vb}*) sembolünün ifade ettiği üzere bu ses bir oktav alttan (2.oktav) seslenmelidir. Fakat melodi partisindeki sesler çalınırken 2.oktav *fa#* sesinin geleneksel tekniklerle çalınması mümkün olmadığından, uyarlamada 3.oktav *fa#* olarak verilmiştir.

PIETRO DOMENICO PARADISI
Sonata for Keyboard No.2
Giga
Gitar uyarlaması Carlo MARCHIONE

44

(8^{vb})

⑥ = D

Fig. 2: P.D.Paradisi Sonata II, , *Giga*,44. ölçü, Gitar uyarlaması Carlo Marchione⁷

Çözüm olarak *fa#* sesinin sol el başparmağı ile perdeleme tekniğiyle 2. oktavdan çalınması önerilmektedir.(Bkz. Figür 2.1 - 44. ölçü)

⁴ Bkz. (2)

⁵ Pietro Domenico Paradisi (1707 – 1791): İtalyan besteci ve klavsenci.

⁶ Carlo Marchione (1964- Roma): İtalyan klasik gitar virtüözü.

⁷ Carlo Marchione , "P.D.Paradisi-SONATA-II"

6 = D

Sol el başparmağı ile 6. tel 4. pozisyon perdelenmesi

Fig. 2.1: P.D.Paradisi Sonata II, *Giga*, 42. ve 44. ölçü

Sol el başparmağı ile perdeleme kullanılarak *fa#* sesinin orijinalindeki oktavından çalınması, eserin orijinaline daha sağdık olmasının dışında icraya bir katkı yapmayacağı ileri sürülebilir. Ancak figür 2.1 gösterildiği üzere 44. ölçü ve kendinden önce gelen 42. ölçü arasında tam bir simetri vardır. İki ölçünün melodileri tamamen aynıken, oklarla gösterilen bas partileri arasında sadece oktav farkı vardır. Başparmak ile perdeleme sayesinde *fa#* sesi, simetriyi sağlaması için gereken 2. oktavda seslenebilmiştir. Örnekte verilen simetrinin, 30 ve 32. ölçüler arasında da var olduğu göz önünde bulundurulduğunda, tek bir nota değişikliğiyle bestecinin önem verdiği bir fikrin korunması sağlanmıştır.



Fig. 2.2 P.D.Paradisi - Sonata for Keyboard no.2 [performans videosundan kare]⁸

Figür 2.2’de örneğe konu olan pasaj içerisindeki 2.oktav *fa#* sesinin 6. tel 4. pozisyonunda sol el başparmağı ile perdelenmesi gösterilmektedir.

⁸ Alp Ozan BURSALIOĞLU, 2011 [video]

Sol el başparmağı ile bare perdelemesi


Figür 3'de Antonio José'nin ⁹ gitar sonatına, bestecinin orijinal versiyonu ve Gilardino/Gallego tarafından yapılan gitar uyarlaması ile yer verilmiştir. Eser her ne kadar gitar için bestelenmiş olsa da, orijinal versiyonunun gitarın limitlerini aşan birçok pasaj içermesi nedeniyle uyarlanarak icra edilebilir hale getirilmesi gerekmektedir. Dört bölümlü sonatın birinci bölümü olan *allegro moderato*'nun 121. ölçüsünün incelendiği bu örnekte, dikdörtgen içerisinde gösterilmiş nota grupları bulunmaktadır. Kutu içerisinde verilen bu üç notanın, orijinal versiyonda bir oktav alttan verilmesinin dışında bu iki versiyon arasında başka bir fark bulunmamaktadır. Bu seslerin, Gilardino/Gallego uyarlamasında bir oktav üstten verilmiş olmasının nedeni melodide verilen 5. oktav *do* ve 4. oktav *si* sesleri varken, bas partisinin bestecinin istediği oktavdan çalınmasının geleneksel tekniklerle mümkün olmamasıdır. Bu durumda da çözüm olarak sol el başparmağı ile perdeleme önerilmektedir.

Antonio José - Sonata for Guitar

Allegro Moderato

Orijinal Versiyon

121



Gitar Uyarlaması
(GILARDINO ve GALLEGO)

121




Fig.3: A. José'nin el yazısından dijitalleştirilen orijinal versiyon ¹⁰ ve Gilardino/Gallego uyarlaması¹¹

Figür 3.1.'de görüldüğü üzere 2. oktav *fa#* ve *si* seslerinin sol el başparmağı ile 2.pozisyona bare yapılarak çalınması çözüm olarak sunulmuştur. Bu sayede orijinal oktavında seslenebilecek sadece üç ses olduğundan yapılan değişikliğin eserin genelinde önemsiz olacağı düşünülebilir. Fakat figür 3.1.'de verilen diğer ölçülerde görüleceği üzere, bu kalıplaşmış fikir bölüm boyunca birçok defa karşımıza çıkmaktadır. Bir sekizlik ve noktalı dörtlük ile verilen melodinin altında geniş pozisyonda onaltılıklar ile verilen bu arpej, besteci tarafından sürekli tekrar edilen önemli bir fikirdir. Geleneksel tekniklerin limitleri nedeniyle uyarlamalarda bozulmak zorunda kalınan bu simetri, sol el başparmağı kullanılarak tekrar sağlanmıştır.

⁹ Antonio José (1902-1936): İspanyol besteci.

¹⁰ Angelo GILARDINO ve Ricardo IZNAOLA, 1998.

¹¹ Angelo GILARDINO ve Juan GALLEGO, 1990.

121

Sol el başparmağı ile 6. ve 5. tel
2. pozisyonda bare

32 36 123 186 190

Fig.3.1. A. José, *Sonata for Guitar, Allegro Moderato*, 32,36,121,123,186 ve 190. ölçüler.

Figür 3.2’de, örneğe konu olan ölçü içerisindeki 2.oktav *fa#* ve *si* seslerinin, sol el başparmağı ile bare kullanılarak çalınması gösterilmektedir.



Fig.3.2 “Antonio José - Sonata for Guitar - Allegro Moderato”[performans videosundan kare]¹²

¹² Alp Ozan Bursalioglu, 2017[video]

Sol el başparmağı ile melodi (soprano) partisi perdelemesi

Figür 4'de (bir önceki eser ile aynı bölümden) 42. ölçünün orijinal ve Gilardino/Gallego uyarlaması versiyonları verilmiştir. İki akordan oluşan 42. ölçüde, iki versiyon arasındaki tek fark orijinal versiyonda kutu içerisinde gösterilen 3.oktav *la* sesinin Gilardino/Gallego uyarlamasında bulunmamasıdır. Bu eksikliğin nedeni geleneksel gitar teknikleri doğrultusunda beş sestem oluşan bu akorun çalınmasının mümkün olmamasıdır. Çözüm olarak figür 4.1'de gösterilen başparmak ile perdeleme önerilmiştir.

Antonio José - Sonata for Guitar

Allegro Moderato


<p>Orijinal Versiyon</p> 	<p>Gitar Uyarlaması (GILARDINO ve GALLEGO)</p> 
---	--

Fig.4 Antonio José'nin el yazısından dijitalleştirilen orijinal versiyon¹³ ve Gilardino/Gallego uyarlaması¹⁴

Figür 4.1'de gösterildiği üzere 3.oktav *fa*, *la*, *mi* ve 5.oktav *do#* sesleri üzerlerindeki parmak numaraları ile çalınacaktır. 4. oktav *sol* sesinin ise sol el başparmağı ile perdelenecek çalınması önerilmektedir.

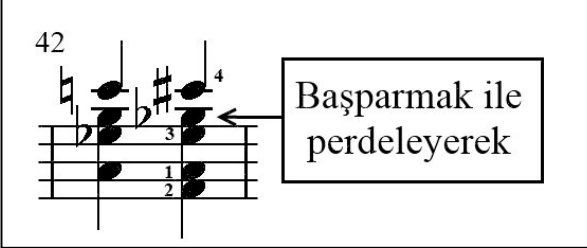


Fig.4.1 A. José, *Sonata for Guitar*, *Allegro Moderato*, 42. ölçü.

¹³ Bkz. (10)

¹⁴ Bkz. (11)

Sonuç

Klasik gitarın geleneksel icra teknikleriyle sunduğu imkânları genişletme arayışında, başparmak ile perdeleme tekniğinin potansiyel kullanım alanları örneklerle açıklanmıştır. Bu örneklerde de görüldüğü üzere başparmak ile perdeleme sayesinde normalde mümkün olmayan genişlikte ses aralığına ve çoksesliliğe ulaşmak mümkün olmuştur. Bu sayede orijinallerine daha sadık, yapısal olarak daha net uyarlamaların yapılmasının yolu açılmıştır. Başparmak ile perdeleme gibi yenilikçi tekniklerin benimsenmesiyle, sadece yeni üretilen uyarlamaların değil, aynı zamanda önceden yapılmış uyarlamalara da yeni bir açıdan bakılması sağlanabilir.

Başparmak ile perdeleme, yarattığı teknik genişlemenin yanında icracılara müzikal anlatımda da genişlemeler sunmaktadır. Geleneksel icra tekniklerinin dâhilinde olan geniş pozisyonlarda bağlı (legato) ifadeyi arttırmakta kullanılabileceği gibi ayrıca vibrato tekniğinde de kolaylık sağlamaktadır. Yine geleneksel icra tekniklerinin limitleri içerisinde olan tam bareli pozisyonlarda kullanıldığında, sol elde oluşabilecek olası kasılma ve sakatlıkların önüne geçilebilmektedir.

Başparmak ile perdeleme gibi yenilikçi icra tekniklerinin icracılar ve ekoller arasında kullanılmaya başlamasıyla, gitar için yazılacak eserlere etkilerinin olması mümkündür. Bestecilerin, bu tarz tekniklerin varlığını benimsemesiyle sundukları imkânlardan faydalanmaları ve eserlerinde kullanmaları beklenebilir.

KAYNAKLAR

Bursalıoğlu, Alp Ozan (2011) "P.D.Paradisi - Sonata for Keyboard no.2"[performans videosu], www.youtube.com/watch?v=bJIOWL36u5U (2 Kasım 2017 tarihinde erişilmiştir)

Bursalıoğlu, Alp Ozan (2017) "Antonio José - Sonata for Guitar - i.Allegro Moderato"[performans videosu], www.youtube.com/watch?v=nIRzy-h_eNM (2 Kasım 2017 tarihinde erişilmiştir)

Crowley, Andy. "Thumb position on the D chord",www.andyguitar.co.uk/online-lessons/01-the-d-chord (1 Kasım 2017 tarihinde erişilmiştir.)

Ferguson, Jim. "A Private Lesson with the Amazing Tuck Andress", *Guitar Player*, Nisan 1988: 80-93.

Gilardino, Angelo ve GALLEGO, Juan.(1990) "SONATA para guitarra", Edizioni BÉRBEN, İtalya.

Gilardino, Angelo ve IZNAOLA, Ricardo.(1998) "SONATA para guitarra", Edizioni BÉRBEN, İtalya.

Marchione, Carlo. "P.D.Paradisi-SONATA-II", yayınlanmamış müzik edisyonu.

"Paradisi, Pietro Domenico." Baker's Biographical Dictionary of Musicians, www.encyclopedia.com/arts/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/paradies-originally-paradisi-pietro-domenico (1 Kasım 2017 tarihinde erişilmiştir)

"Tuck Andress: Fingerstyle Mastery", DVD, 2005.